

Pētījums par alkohola lietošanu, tās radītajām sekām un profilakses ekonomiskajiem ieguvumiem valstī, 2023¹

➤ Priekšlikumi:

- Stratēģiskā pieeja un politikas koordinācija:
 - Izstrādāt pietiekami finansētu, sabiedrībā balstītu **atkarību profilakses un ārstēšanas stratēģiju**, nodrošinot nepieciešamo **politisko gribu** tās īstenošanai.
 - Veicināt starpnozaru sadarbību un **vienotas metodoloģijas ieviešanu**, tostarp skaidrot SPKC izmantoto alkohola patēriņa aprēķinu pieeju.
 - Izmantot **daudzveidīgus indikatorus** alkohola ierobežojošo pasākumu un kaitējuma izvērtēšanā, nodrošinot profesionāļu iesaisti ar atbilstošu finansējumu.
- Efektīvi politikas instrumenti (atbilstoši PVO "Best Buys"):
 - Ieviest **PVO atzītos efektīvākos pasākumus**: akcīzes nodokļa paaugstināšanu, alkohola pieejamības ierobežošanu un reklāmas aizliegumu.
 - Paaugstināt **alkohola iegādes vecuma sliekšni** no 18 uz 20 gadiem, lai būtiski samazinātu ar alkoholu saistītās izmaksas (līdz 15,8% izmaksu samazinājums).
 - Ierobežot alkohola **reklāmu un mārketingu**, lai mazinātu patēriņu sabiedrībā.
 - Noteikt pietiekami **augstu akcīzes nodokli**, lai mainītu patēriņa paradumus, vienlaikus saglabājot līdzsvaru starp ekonomiskajiem aspektiem un sabiedrības veselības interesēm.
- Sociālā atbalsta stiprināšana:
 - Pārorientēt lielāku pašvaldību finansējuma daļu uz **mērķētiem pakalpojumiem** – sociālo darbu, psiholoģisko atbalstu un atbalsta grupām atkarīgajiem un līdzatkarīgajiem.
- Nelegālā alkohola apkarošana:
 - Pastiprināt **tirgus uzraudzību** un īstenot populācijas līmeņa **profilakses pasākumus**, lai mazinātu nelegālā alkohola pieprasījumu un atkarību izplatību.
- Datu pieejamība un izvērtēšana:
 - Pilnveidot datu vākšanu politikas plānošanas un izvērtēšanas vajadzībām, nodrošinot lielāku precizitāti un mērķtiecību:
 - Apkopot datus **par slimības lapām** pēc diagnozēm un papildināt iedzīvotāju aptaujas ar jautājumiem par slimības dienām gadā, lai novērtētu alkohola ietekmi uz darbnespēju.
 - Iegūt detalizētus datus **par ceļu satiksmes negadījumiem** pēc vadītāja stāža un alkohola koncentrācijas asinīs, lai izvērtētu promiņu robežas samazināšanas ietekmi.

➤ Īstenotie pasākumi:

- 2025.gada 7. februārī tika pieņemti **grozījumi Alkoholisko dzērienu aprites likumā²**. Pieņemtie grozījumi paredz virkni pasākumu **alkoholisko dzērienu pieejamības ierobežošanai**, kā arī **reklāmas un tirdzniecības veicināšanas ierobežojumiem**. No 2025.gada 1. augusta stājās spēkā grozījumi:
 - Alkoholisko dzērienu piegāde, ja tie iegādāti tīmekļvietnē vai mobilajā lietotnē, drīkst notikt ne agrāk kā pēc 6 stundām no pasūtījuma veikšanas brīža.
 - Mazumtirdzniecības vietās jābūt izvietotai redzamai informācijai ar brīdinājumu, ka alkoholisko dzērienu lietošana ir aizliegta nepilngadīgām personām un kaitē veselībai.

- Aizliegts azartspēļu zālēs un kazino:
 - piedāvāt alkoholiskos dzērienus bez maksas;
 - tirgot, lietot vai pienest alkoholiskos dzērienus pie azartspēļu automātiem, spēļu galdiem un citām azartspēļu iekārtām.
- Ieviests alkohola mazumtirdzniecības laika ierobežojums:
 - pirmdienās līdz sestdienai – no plkst. 10.00 līdz 20.00;
 - svētdienās – no plkst. 10.00 līdz 18.00.
- Aizliegta alkoholisko dzērienu cenu un atlaižu reklāma:
 - drukātajos medijos un drukātajos reklāmas materiālos;
 - kinoteātros;
 - internetā.
- Aizliegti alkoholisko dzērienu tirdzniecības veicināšanas pasākumi, tostarp:
 - akcijas, piemēram, “2 par 1 cenu” vai “pērc vairāk – maksā mazāk”;
 - izpārdošanas;
 - lojalitātes programmas, kuru ietvaros alkoholiskajiem dzērieniem tiek piemērotas atlaides vai cita veida veicināšana.
- Pieņemts grozījums likumdošanā, ka no 2028. gada 1. janvāra tiks aizliegts tirgot alkoholiskos dzērienus iepakojuma vienībā, kuras tilpums
 - pārsniedz 0,5 litrus, ja absolūtā spirta daudzums minētajos alkoholiskajos dzērienos pārsniedz 5,8 tilpumprocentus;
 - pārsniedz 1 litru, ja absolūtā spirta daudzums minētajos alkoholiskajos dzērienos nepārsniedz 5,8 tilpumprocentus;
 - nepārsniedz 0,2 litrus, ja absolūtā spirta daudzums minētajos alkoholiskajos dzērienos pārsniedz 22 tilpumprocentus.
- Sagatavots **informatīvais materiāls “Lai būtu skaidrs! Svarīgākais, kas tev jāzina par alkohola lietošanu”**, izplatīts un ievietots SPKC mājaslapā³.

➤ Plānotie pasākumi:

- Veselības ministrija ir rosinājusi paātrināti paaugstināt akcīzes nodokli visiem alkoholisko dzērienu veidiem vismaz par 15%, taču šis priekšlikums nav guvis Finanšu ministrijas atbalstu. Neskatoties uz to, Veselības ministrija turpinās iesniegt priekšlikumus akcīzes politikas pilnveidei.
- Tiek apsvērta jaunu normatīvo grozījumu izstrāde, lai mazinātu alkohola pieejamību, tostarp:
 - Ierobežot **tirdzniecību degvielas uzpildes stacijās**;
 - Ierobežot **alkoholisko dzērienu izvietojumu redzamā vietā** tirdzniecības vietās;
 - Atjaunot diskusiju par alkoholisko dzērienu tirdzniecības **vecuma sliekšņa paaugstināšanu no 18 uz 20 gadiem**, ņemot vērā, ka šāds priekšlikums iepriekš tika noraidīts Saeimā otrajā lasījumā.
- SPKC uzsācis darbu pie **“Atkarību izraisīto vielu lietošanas izplatība iedzīvotāju vidū”** pētījuma veikšanas. Dati tiks publicēti 2026. gadā.
- Turpināt Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījumu veikšanu.

¹ <https://esparveselibu.lv/sites/default/files/2023-10/Gala%20zi%C5%86ojums.pdf>

² <https://likumi.lv/ta/id/358206-grozijumi-alkoholisko-dzerienu-aprites-likuma>

³ <https://www.spkc.gov.lv/lv/media/18630/download?attachment>